

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΒΑΛΛΑ - ΜΑΡΙΑ ΣΤΑΜΠΟΥΛΟΓΛΟΥ

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΚΑΤΟΙΚΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ
ΤΟΥ ΜΕΛΕΝΙΚΙΤΣΙΟΥ ΣΕΡΡΩΝ.
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ
ΕΩΣ ΤΗΝ ΥΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Στους καταλόγους του Μουσείου Σερρών είναι εντυπωσιακός ο αριθμός των τυχαίων ευρημάτων με τόπο προέλευσης το Μελενικίτσι. Η πλειοψηφία των αρχαίων αυτών περιήλθε στη συλλογή του Μουσείου κυρίως κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες μέσα από παραδόσεις των κατοίκων του χωριού¹. Οι συχνές επισκέψεις που ακολουθούσαν προσέθεσαν πολύτιμες και σημαντικές πληροφορίες με βάση τις οποίες έγινε κατανοητή η έκταση και σημασία των ήδη γνωστών θέσεων και παράλληλα εντοπίστηκαν πολλοί καινούριοι χώροι διαφορετικών χρονικών περιόδων που στοιχειοθετούν διαχρονική κατοίκηση στην περιοχή από τους προϊστορικούς χρόνους έως σήμερα.

Ο σύγχρονος οικισμός βρίσκεται ανατολικά του Στρυμόνα, βορειοδυτικά της πόλης των Σερρών και σε απόσταση από αυτήν περίπου δώδεκα χιλιομέτρων. Η Εθνική οδός που οδηγεί από τις Σέρρες στο Σιδηρόκαστρο και κατόπιν στη Βουλγαρία, τον παρακάμπτει αφήνοντας τον στα ανατολικά (χάρτης).

Οι αρχαιολογικές θέσεις εντοπίζονται στην ευρύτερη περιοχή του σύγχρονου οικισμού, κυρίως βόρεια, βορειοανατολικά και ανατολικά, και απλώνονται στις υπώρειες της οροσειράς της Βροντούς σε υψόμετρο μεγαλύτερο των εκατό και μικρότερο των τριακοσίων περίπου μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας. Βρίσκονται σε πλατώματα στη ζώνη που παρεμβάλλεται μεταξύ του ορεινού όγκου και της κοιλάδας του Στρυμόνα² και στην οποία διαπιστώνεται η μεγαλύτερη πληθυσμιακή

---

1. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στον αποθανόντα συνταξιούχο δάσκαλο, Ιορδάνη Ρούμτσιο, ο οποίος παρέδωσε ό,τι είχε συλλέξει κατά τη διάρκεια των καθημερινών περιπάτων του και με προθυμία υπέδειξε τις περιοχές που είχε εντοπίσει, παρακινώντας με το παράδειγμά του και πολλούς άλλους.

2. Πρόκειται για πλατώματα αποθέσεων του Νεογενούς, Fotiadis 1985, 99-106.

Ορθοφωτοχάρτης google της περιοχής του Μελνικήτσιου με το σύνολο των γνωστών θέσεων. 1. Λεγκίνιτοσκο - 1α. Θέση ιερού (;) - 1β. Θέση τάφου 4^{ου} π.Χ. αι. 2. Μπακαρτζίγια - 3. Γκραντίτσι - 4. Σπήλαιο - 5. Ποσειδα - 6α. Τρόχαλι - 6β. Σιλάνιτσα - 6γ. Καμής Ντερέ - 6δ. Κούτσι - 6ε. Αγία Μαρίνα 7. Μελνικήτσι Ι (προϊστορικός οικισμός και εγκατάσταση ρωμαϊκών χρόνων) - 8α. Μελνικήτσι ΙΙ ή Λαγοκορυφή Ι (εγκατάσταση ρωμαϊκών χρόνων) - 8β. Μελνικήτσι ΙΙ ή Λαγοκορυφή ΙΙ (νεκροταφείο).

συγκέντρωση και ανάπτυξη της παραγωγικής δραστηριότητας κατά τους προϊστορικούς και αρχαίους χρόνους. Τα πλατώματα αυτά στις υπώρειες του βουνού είναι χαραγμένα από πολλές και βαθιές κοίτες ρεμάτων που έχουν κατεύθυνση, παράλληλη μεταξύ τους, από τα όρη της Βροντούς προς τα νοτιοδυτικά, για να καταλήξουν χαμηλότερα στην πεδιάδα. Οι προσχώσεις από τη λειτουργία αυτών των ρεμάτων που καταλήγουν τελικά στην κοίτη του Στρυμόνα και κατά κύριο λόγο οι προσχώσεις του ίδιου του Στρυμόνα, έχουν καλύψει, όπως διαπιστώθηκε από τις πρόσφατες έρευνες, τις αρχαιολογικές θέσεις που βρίσκονταν σε χαμηλότερα υψόμετρα, μέσα στην κοιλάδα ή στους πρώτους αναβαθμούς³.

Κατάλογος θέσεων⁴

1. Θέση «Λεγκίνισκο» (χάρτης, περιοχή με σκίαση)

Η θέση είναι γνωστή από τη δεκαετία του 1970⁵, κυρίως από τις παραδόσεις πολλών επιτύμβιων στηλών ρωμαϊκών χρόνων. Βρίσκεται δύο χιλιόμετρα περίπου ανατολικά - βορειοανατολικά του χωριού σε πλατώμα που χαμηλώνει προς τα νότια και αναπτύσσεται σε μήκος ανάμεσα σε απότομες όχθες ρεμάτων (εικ. 1). Το ρέμα στα δυτικά αποκαλείται «Νάσιντσα ριάκα» και αυτό στα ανατολικά, που είναι βαθύτερο και πλατύτερο, «Λεγκίνισκα ριάκα». Το τοπωνύμιο «Λεγκίνισκο» χρησιμοποιείται για μια μεγάλη περιοχή. Όλη η έκταση που σημειώνεται στον χάρτη με σκίαση καλύπτεται από επιφανειακά ευρήματα, χαρακτηριστικά για έναν αρχαίο οικισμό, πέτρες, κομμάτια κεραμίδων, άφθονη κεραμική, και υπολογίζεται σε 200 περίπου στρέμματα.

Δύο τυχαία ευρήματα⁶, που βρέθηκαν σε γειτονικά αγροτεμάχια και παραδόθηκαν σε διαφορετικές χρονικές στιγμές (χάρτης, 1α), προ-ιδεάζουν για την ύπαρξη κάποιου ιερού σχετιζόμενου με τα αναθήματα αυτά. Το πρώτο, ένα κομψό μαρμάρινο ανάγλυφο που αναπαριστά ανθρώπινο αντί μέσα σε ναΐσκο, ερμηνεύτηκε αρχικά ως σχηματοποιημένη παράκληση κάποιου πιστού προς τους επήκοους θεούς για να

---

3. Κάτω από βαθιές επιχώσεις επτά και δεκαπέντε μέτρων εντοπίστηκαν αρχαιολογικές θέσεις στην περιοχή του Μελενικισίου (Μελενικίτσι Ι, προϊστορικός οικισμός και ρωμαϊκή εγκατάσταση) κατά τη διάρκεια των εκσκαφών για την κατασκευή της νέας εθνικής οδού, του κάθετου άξονα της Εγνατίας οδού, που χαράχτηκε δυτικότερα της παλαιότερης. Κατάλογος αυτών με τα αποτελέσματα από τη σύντομη έρευνά τους έχουν δημοσιευτεί από την Μαρία Χριστάκου που επί σειρά ετών εργάστηκε στην περιοχή: Τόλια-Χριστάκου 2008, 491-2.

4. Εκτός των θέσεων του καταλόγου σημειώνονται στον χάρτη οι τρεις ακόμη θέσεις (αριθ. 7, 8α, 8β) που έχουν εντοπιστεί κατά τη διάνοιξη του κάθετου άξονα της Εγνατίας οδού (Τόλια-Χριστάκου 2008).

5. Σαμσάρης 1976, 174, πρβ. απλή αναφορά Papazoglou 1988, 384 και σημ. 52.

6. Βάλλα, 1995, 636 και Βάλλα, 2001-2004, 644.

Εικ.1. Άποψη της θέσης «Λεγκίνιτσκο» από νότια.

εισακουστεί η προσευχή του⁷. Το δεύτερο, μια αναθηματική πλάκα με αποτύπωμα γυμνής πατούσας, αποτελεί συνηθισμένο ανάθημα σε ιερά των αιγυπτιακών θεοτήτων και ιδιαίτερα της Ίσιδας και του Σάραπη⁸. Η εύρεση των δύο αναγλύφων⁹ σε τόσο κοντινή μεταξύ τους απόσταση, σε συνδυασμό με τη συναγόμενη - από το πλήθος των ανευρεθεισών επιτύμβιων στηλών - άνθηση του οικισμού στη θέση «Λεγκίνιτσκο» κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους, δημιουργούν μια έντονη προσδοκία για την ύπαρξη ιερού σχετιζόμενου με ανατολικές λατρείες στην περιοχή¹⁰.

Ο οικισμός δε διαχωρίζεται γεωμορφολογικά από το νεκροταφείο και τα όρια μεταξύ τους είναι συγκεχυμένα. Η υπόδειξη ενός κιβωτιόσχημου τάφου (χάρτης, 1β) του τέλους του 4^{ου} αιώνα π.Χ.¹¹, η θέση ενός νεκροταφείου Εποχής Σιδήρου-Αρχαϊκών χρόνων (βλ. θέση «Μπακαρτζίκα», χάρτης, 2) και οι υποδείξεις των σημείων εύρεσης των επιτύμβιων στηλών ρωμαϊκών χρόνων προς τα νότια της περιοχής, ορίζουν σε αδρές γραμμές την περιοχή που χρησιμοποιεί για την ανάπτυξη των νεκροπόλεων. Το όριο όμως μεταξύ αυτών και της οικιστικής ζώνης δεν είναι σαφές -κυρίως κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους- και καθώς η

7. Weinrich 1912, 1-68.

8. Βουτυράς 2011.

9. Πρόκειται για τις Λ194 & Λ287 αντίστοιχα.

10. Ενδεικτικά για ανατολικές λατρείες στο χώρο της Μακεδονίας: Witt 1970, Dunand 1973. Ειδικότερα για την Περιφερειακή Ενότητα Σερρών: Σαμαρτζίδου-Ορκοπούλου 2011.

11. Βάλλα, 2001-2004, 652.

περιοχή με τα οικιστικά κατάλοιπα εμφανίζεται να καταλαμβάνει πολύ μεγάλη έκταση, δεν αποκλείεται να σημειώθηκαν κατά περιόδους και μικρές μετακινήσεις του οικισμού μέσα στα όρια που έθεταν τα δύο ρέματα. Από την περιοχή έχουν παραδοθεί δεκατρείς μαρμαρίνες επιτύμβιες στήλες, οι περισσότερες αποσπασματικά σωζόμενες, για τις οποίες αναφέρεται ως θέση εύρεσης το «Λεγκίνιτσκο» και σίγουρα προέρχονται από το νεκροταφείο του οικισμού¹². Κάποιες άλλες όμως στήλες ρωμαϊκών χρόνων έχουν βρεθεί -σύμφωνα με τα στοιχεία που δίνονται στα ευρητήρια του Μουσείου- και σε περιοχές με αρκετά μεγάλη απόσταση από τον αρχαίο οικισμό, στις θέσεις «Τρόχαλι»¹³, «Σλάνιτσα»¹⁴, «Καμής Ντερέ»¹⁵, «Κούτρι»¹⁶ και «Αγία Μαρίνα»¹⁷ (Χάρτης, βα-ε, αντίστοιχα). Τα ευρήματα που σχετίζονται με αυτές τις περιοχές είναι μέχρι σήμερα σπάνια και μεμονωμένα και η σχέση τους με τον οικισμό στο Λεγκίνιτσκο μη ανιχνεύσιμη. Πιθανότατα προέρχονται από διαφορετικά νεκροταφεία που συνδέονται με μικρές εγκαταστάσεις, σύγχρονες με τη ρωμαϊκή φάση του «Λεγκίνιτσκο», όπως αυτή που εντοπίστηκε κατά τις εργασίες της Εγνατίας οδού¹⁸.

Τα ευρήματα που έχουν συλλεχθεί ή παραδοθεί, η επιφανειακή κεραμική (εικ. 2-4, και σχετικός κατάλογος), καθώς και οι περίοδοι χρήσης των εντοπιζόμενων νεκροταφείων της, θέτουν τα χρονολογικά όρια χρήσης της θέσης στο «Λεγκίνιτσκο» από την Εποχή Σιδήρου-αρχαίους χρόνους έως τους αυτοκρατορικούς χρόνους.

2. Θέση «Μπακαρτζίκια»¹⁹

Η θέση βρίσκεται αμέσως νότια της θέσης «Λεγκίνιτσκο» και οφείλει την ονομασία της στα χάλκινα αντικείμενα που έρχονται στο φως

---

12. Πρόκειται για τις: Λ72 (Καφταντζής 1967, 278, αριθ. 472), Λ80 (Καφταντζής 1967, 279, αριθ. 473, Lagogianni-Georgakarakos 1998, 103-104, n.133, Ιωακειμίδου υπό έκδοση), Λ96 (Καφταντζής, 279, αριθ. 474), Λ 124/Λ159 (Κουκούλη-Χρυσανθάκη, 1977, 252, Ιωακειμίδου υπό έκδοση) Λ171, Λ173, Λ256, Λ267 (Ιωακειμίδου υπό έκδοση) Λ285 (Βάλλα, 2000, 873-4, εικ. 42, Σβέροκος 2001, Ιωακειμίδου υπό έκδοση). Ακόμη είναι οι Λ193, Λ258, Λ260, Λ297.

13. Εδώ βρέθηκε η στήλη Λ118, Α. Κουκούλη-Χρυσανθάκη, 1976, 311.

14. Εδώ βρέθηκε η στήλη Λ257, Βάλλα, 1995, 636.

15. Από εδώ προέρχεται η στήλη με παράσταση ήρωα ιππέα Λ273.

16. Εδώ βρέθηκε η ενεπίγραφη επιτύμβια στήλη Λ189.

17. Από εδώ προέρχονται δύο ευρήματα, το Λ261, (Βάλλα, ΑΔ 51, 1996, Χρον. Β2, 576) και το Λ274.

18. Η θέση Μελενικίτσι Ι, (χάρτης, 7) με την εγκατάσταση ρωμαϊκών χρόνων, ίσως μία αγροικία, που μπορεί να συνδέεται με το νεκροταφείο στη θέση «Σλάνιτσα», Τόλια-Χριστάκου 2008, 491-2, σημ. 4. Με αγροικία ύστερων ελληνιστικών-πρώιμων ρωμαϊκών χρόνων συνδέεται η θέση Μελενικίτσι ΙΙ (χάρτης, 8), ό.π.

19. Βάλλα, 2001-2004, 657.

Εικ. 2. Λεγκίνιτσκο. Όστρακα αττικού ερυθρόμορφου κρατήρα.

Εικ. 3. Λεγκίνιτσκο Όστρακα σκύφων, κύλικας και κιονωτού κρατήρα κλασικών χρόνων.

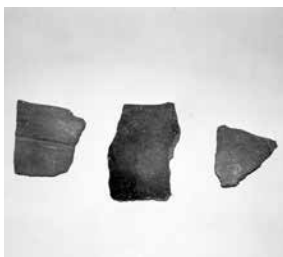

Εικ. 4. Λεγκίνιτσκο Όστρακα μελαμβαφών και ερυθροβαφών αγγείων -πινακίων, πυξίδας και σκυφιδίων- ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων.

κατά την άρρωση των χωραφιών. Υποδείχθηκε το 2003 από τον κάτοικο της περιοχής κ. Θ. Βακασίρη, ο οποίος παρέδωσε χάλκινα κοσμήματα (βλ. σχετικό κατάλογο) που συνήθως κτερίζουν ταφές Γεωμετρικών και Αρχαϊκών χρόνων. Ο εντοπισμός νεκροταφείου της εποχής αυτής στα Μπακαρτζίκια, σε συνδυασμό με το εντοπισμένο νεκροταφείο Ύστερων Κλασικών χρόνων στα ανατολικά του, ενισχύει την υπόθεση των μικρών μετατοπίσεων, ή ακόμη και της συρρίκνωσης ή μεγέθυνσης, του οικισμού κατά περιόδους.

3. Θέση «Γκραντίσι»²⁰

Πολύ κοντά στις γειτονικές θέσεις »Λεγκίνιτσκο» και «Μπακαρτζίκια» και ανατολικά αυτών, έχει εντοπιστεί μία ακόμη ενδιαφέρουσα

Εικ. 5. Γκραντίσι. Όστρακα αβαφών χειροποίητων αγγείων με ελαφρώς στιλβωμένη επιφάνεια.

Εικ. 6. Γκραντίσι. Όστρακα αβαφών χειροποίητων αγγείων με αδρή ή ελαφρώς λειασμένη επιφάνεια.

Εικ. 7. Γκραντίσι. Όστρακα τροχήλατων αγγείων αβαφών, μελαμβαφών και ανάγλυφου σκύφου ελληνιστικών χρόνων.

20. Βάλλα, 1995, 637.

θέση γνωστή με το τοπωνύμιο «Γκραντίσι». Πρόκειται για ένα οχυρό και αρκετά δύσβατο ύψωμα που βρίσκεται μέσα στην κοίτη του προαναφερθέντος ρέματος «Λεγκίνιτσα ριάκα». Επειδή δεν καλλιεργείται, επιφανειακά τα ευρήματα είναι αραιά και δυσδιάκριτα. Σε λαθρονασκαφή που έχει γίνει στην πλαγιά του λόφου έχει αποκαλυφθεί πιθάρι κατά χώρα, ενώ η θέση αναφέρεται ως χώρος προέλευσης ελάχιστων αρχαίων. Η επιφανειακή κεραμική που έχει συλλεχτεί από τη θέση (εικ. 5-7) και τα υπόλοιπα ευρήματα (βλ. σχετικό κατάλογο) δίνουν ένα εύρος χρονολογικό από την Πρώιμη Εποχή Σιδήρου έως τους ελληνοιστικούς χρόνους.

4. Θέση «Σπήλαιο»²¹

Υπολείμματα μικρής έκτασης εγκατάστασης έχουν εντοπιστεί στη θέση που βρίσκεται τρία χιλιόμετρα περίπου σε ευθεία βορειοανατολικά του χωριού, σε υψόμετρο 280 μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας και η πρόσβαση σε αυτήν γίνεται δύσκολα. Η επιφανειακή κεραμική που συλλέχτηκε είναι κυρίως αβαφής και καθόλου χαρακτηριστική, αλλά χάλκινο νόμισμα Ιουστινιανού (βλ. κατάλογο) που βρέθηκε στη θέση δίνει τα πρώτα στοιχεία για την περίοδο χρήσης του χώρου.

5. Θέση «Πισείκα»²²

Η θέση βρίσκεται βόρεια του χωριού και σε απόσταση από αυτό περίπου ενός χιλιομέτρου. Πρόκειται για χαμηλό, φυσικό, τραπεζοειδές ύψωμα με πρόσβαση από τη νότια πλευρά. Ανατολικά και δυτικά οι πλευρές του κατεβαίνουν απότομα καταλήγοντας σε ρηχούς χειμάρρους. Τα επιφανειακά ευρήματα είναι πλούσια (εικ. 8, 9) και η κεραμική χαρακτηριστική κυρίως των φάσεων II και III των Σιταγρών, δηλαδή της Νεότερης Νεολιθικής (βλ. σχετικό κατάλογο).

Εικ. 8. Πισείκα. Λίθινα και οστέινο εργαλείο.

Εικ. 9. Πισείκα. Πήλινοι πεσσοί.

21. Βάλλα, 2001-2004, 657.

22. Βάλλα, 1996, 576.

Συμπεράσματα-Σύνοψη

Μετά τις έρευνες στο πλαίσιο της κατασκευής μεγάλων έργων²³ και με τη συγκέντρωση όλων των διαθέσιμων αρχαιολογικών στοιχείων, -αν και πρόκειται κυρίως για ευρήματα που ήρθαν στο φως τυχαία, μετά από επιφανειακές έρευνες χωρίς συστηματικό χαρακτήρα- διαμορφώνεται η εικόνα μίας περιοχής διαχρονικά πυκνοκατοικημένης (χάρτης) η οποία υπέστη αρκετές αλλοιώσεις από τη δράση φυσικών παραγόντων.

Κατά την προϊστορία οι οικισμοί αναπτύσσονται κοντά σε ρέματα και σε χαμηλά υψώματα της ημιπεδινής ζώνης (Πισείκα, Μελενικίτσι Ι), ενώ στο τέλος της περιόδου η κατοίκηση φαίνεται ότι μεταφέρεται σε πιο ορεινά και δύσβατα υψώματα (Γκραντίσι), εικόνα κοινή στην Ανατολική Μακεδονία²⁴.

Στους ιστορικούς χρόνους αναπτύσσεται σταδιακά²⁵ ένας μεγάλος οικισμός στη θέση «Λεγκίνιτσκο» που αρχίζει να κατοικείται²⁶ στο τέλος της Εποχής Σιδήρου και αποτελεί μία πολύ σημαντική θέση με μεγάλη διάρκεια ζωής. Γύρω του μικρότεροι οικισμοί και εγκαταστάσεις, κάποιες μάλλον με αγροτικό χαρακτήρα, φαίνεται να έχουν μικρότερη διάρκεια ζωής (Γκραντίσι, Σπήλαιο, Μελενικίτσι Ι, Μελενικίτσι ΙΙ).

Η θέση του οικισμού στο «Λεγκίνιτσκο» πάνω στο δρόμο²⁷ που ενώνει τη Σίριν με την Ηράκλεια Σιντική, η διαχρονικότητα της κατοίκησης, το μέγεθος του κατοικημένου χώρου και της νεκρόπολης, η ύπαρξη ενός ιερού είναι ενδείξεις ικανές να προϋδεάσουν για τη σημασία του. Η εισηγμένη αττική και καλής ποιότητας κεραμική που δεν είναι βέβαια σπάνια στην περιοχή²⁸, η πληθώρα και ποιότητα των επιτύμβιων στηλών των ρωμαϊκών χρόνων αποτελούν επιπλέον στοιχεία που σκιαγραφούν μία εγκατάσταση με ανεπτυγμένο βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της και ίσως έναν αστικό χαρακτήρα. Η ταύτιση αυτού του οικισμού

---

23. Τόλια-Χριστάκου 2008.

24. Fotiadis 1985, Blouet 1986

25. Όσο ακόμη κατοικείται η θέση Γκραντίσι, που βρίσκεται απέναντι, και η οποία συνεχίζει να κατοικείται και για μερικούς αιώνες ακόμη (βλ. κατάλογο των θέσεων).

26. Οι κάτοικοι στον 7ο και 6ο π.Χ. αιώνα πιθανότατα ανήκουν σε κάποιο παιονικό φύλο, που σύμφωνα με τον Ηρόδοτο (Ηρόδοτος V.15, V.16) κατοικούν στην περιοχή, ενώ μετά τα μέσα του 5ου αι. π.Χ. αντικαθίστανται από τους Οδόμαντες, φύλο Θρακικό. (Θουκυδίδης ΙΙ, 101). Τα βόρεια σύνορα της Οδομαντικής παραμένουν ασαφή (Σαμσάρης 1976, 57-58, 60-62, 94-95, Κουκούλη-Χρυσανθάκη 2014, 244-5).

27. Σαμσάρης 1974, 123-137. Η θέση των γνωστών αρχαιολογικών θέσεων κατά μήκος της υπάρχουσας εθνικής με κατεύθυνση τον Βορρά και η γεωμορφολογία της περιοχής υποδεικνύουν άλλωστε την πορεία ενός αρχαίου δρόμου.

28. Με την πρόοδο της έρευνας αποδεικνύεται ότι δεν είναι σπάνια στην περιοχή κι ότι οι οικισμοί της εποχής στα ενδότερα του Στρυμόνα δεν είναι απομονωμένοι από τις αλλαγές που συντελούνται στον υπόλοιπο αρχαίο κόσμο. Κουκούλη-Χρυσανθάκη 2000, 354, Κουκούλη-Χρυσανθάκη 2001, 23-24 και Κουκούλη-Χρυσανθάκη 2014, 246-252.

με μία από τις αρχαίες πόλεις της περιοχής που αναφέρονται στις πηγές είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Στην περιοχή της Οδομαντικής, παραμένει άγνωστη η θέση μιας σημαντικής πόλης της αρχαιότητας στο δρόμο που ενώνει τη Σίριον με την Ηράκλεια Σιντική, της Σκοτούσας, η οποία, εάν δεχτούμε την ταύτιση του σταθμού Sarxa με τη Σίριον²⁹, και μετά την ταύτιση της Ηράκλειας Σιντικής με θέση στη νότια Βουλγαρία³⁰, θα πρέπει να βρίσκεται αρκετά βορειότερα του «Λεγκίνιτσκο» και ίσως η ταύτισή της με τον αρχαίο οικισμό στο Σιδηρόκαστρο αποτελεί μία καλή πρόταση³¹. Κατά συνέπεια, και εφόσον οι γραπτές πηγές είναι φειδωλές για την περιοχή αυτή, ο οικισμός στο «Λεγκίνιτσκο» θα περιμένει έως ότου η αρχαιολογική έρευνα θα μπορέσει να συγκεντρώσει ανασκαφικά στοιχεία και περισσότερες πληροφορίες, ικανές να του προσδώσουν όνομα και ταυτότητα.

Κατάλογος ευρημάτων*

Θέση «Λεγκίνιτσκο»

1. (Δ632δ)

Αργυρό ημίεκτο Θάσου. (412 - 404 π.Χ.).

Α΄ όψη: Σειληνός με κάρναρο προς τα αριστερά.

Β΄ όψη: ελικωτός κρατήρας με επιγραφή ΘΑΣ/ΙΩΝ.

Picard 2000, 306, fig. 270

2. (Δ632α)

Χάλκινο νόμισμα Μακεδονίας. Αυτόνομη κοπή 3^{ου} μ.Χ. αι.

Α΄ όψη: κεφαλή Αλεξάνδρου σε προφίλ προς τα δεξιά.

Επιγραφή ΑΛΕΞ[ΑΝΔΡΟΥ]

Β΄ όψη: ιππέας με υψωμένο δόρυ προς τα δεξιά. Επιγραφή:

ΚΟΙΜΑΚΕΔ/ ΟΝΩΝ Β/ ΝΕ/ Ω.

Για τον τύπο: SNG Cop, II, 1351, pl.35

29. Κουκούλη-Χρυσανθάκη 2001, 23-24, Σαμισάρης 1976, 126-135 και Papazoglou 1988, 377-385, όπου συνοψίζονται οι παλαιότερες απόψεις για τις ταυτίσεις των πόλεων της περιοχής.

30. Hatzopoulos 2008, όπου και η σχετική βιβλιογραφία.

31. Κουκούλη-Χρυσανθάκη 2014, 257-8.

* Τα αντικείμενα από τις θέσεις «Λεγκίνιτσκο», «Γκράντιστι» και «Σπήλαιο» παραδόθηκαν από τον κ. Ιορδάνη Ρούμτσιου (14-9-1994), εκτός των αριθ. 4 (Δ1614) και 32 (Δ1624) που παραδόθηκαν από τον κ. Θεόδωρο Βακασίρη (16-3-1999). Από τον Θ. Βακασίρη παραδόθηκαν επίσης όλα τα αντικείμενα από τις θέσεις «Μπακαρτζίκια» και Πισεία».

3. (Δ 634) Πήλινος λύχνος.

Ύψος: 0,035 μ. Διάμετρος σώματος: 0,075 μ.
Διάμετρος βάσης: 0,028 μ.

Σχεδόν ακέραιος, αβαφής και ακόσμητος. Έχει συγκολληθεί μικρό θραύσμα κοντά στην οπή πληρώσεως. Λείπει η κάθετη λαβή. Βάση επίπεδη και στενή, σώμα σχεδόν κωνικό, καμπύλο περιγγραμμά στην ένωση με την άνω επιφάνεια. Το κυκλικό περιγγραμμά του σώματος διακόπτει μικρός και με μικρό ύψος μυκτήρας. Μεγάλη κυκλική οπή πληρώσεως στο κέντρο της ελαφρώς κοίλης

άνω επιφάνειας. Η περιφέρεια αυτής διακοσμεείται από δύο παράλληλες ρηχές αυλακώσεις που σταματάνε στο μυκτήρα. Πηλός κοκκινωπός.

Το λυχνάρι παρουσιάζει πολλές ομοιότητες μόνο με μερικά λυχνάρια από τη Σαμοθράκη που με επιφύλαξη χρονολογούνται στον 1^ο μ.Χ. αιώνα, Samothrace, 835-836, XS-225, XS-226, XS-227. Η μεγάλη οπή πληρώσεως είναι η ιδιομορφία του λύχνου και σε αυτό διαφέρει κυρίως από μια κατηγορία ακόσμητων λύχνων από την Αθηναϊκή Αγορά του 1^{ου} μισού του 3^{ου} αιώνα. The Athenian Agora, 136, 1145-1146, 1152, pl.24

4. (Δ1614)* Πήλινο άωτο αγγείο.

Ύψος (σωξ.): 0,08 μ. Διάμετρος βάσης: 0,045 μ.
Διάμετρος χείλους (σωξ.): 0,05 μ.

Μικρού μεγέθους, τροχήλατο. Σχεδόν ακέραιο, λείπει η περιφέρεια του χείλους. Βάση σχεδόν δαχτυλιόσχημη, σώμα αμφικωνικό, χείλος χαμηλό, εξωστρεφές. Το επάνω μέρος του σώματος φέρει ρηχές, επάλληλες αυλακώσεις. Πηλός με ανομοιόμορφο χρώμα, καστανό και γκριζό.

Πρβλ. Ρωμοπούλου, Τουράτσογλου 2002, 63, Π1596 και 83, Π1638, αγγείο ίδιων διαστάσεων και προφίλ, αλλά με λαβή, που χρονολογείται στους υστερορωμαϊκούς χρόνους.

5. (Δ 635) Μετάλλιο καλύμματος πήλινης πυξίδας.

Διάμετρος: 0,045 μ.

Φέρει ανάγλυφη προτομή γυναίκας με Έρωτα. Η γυναίκα αποδίδεται με πλούσια βοστρυχωτή κόμμωση σχεδόν κατ' ενώπιον με το κεφάλι ελαφρά γυρισμένο προς τον αριστερό της ώμο, όπου ακουμπά ο Έρωτας που αποδίδεται ως παιδί. Πηλός κοκκινωπός. Αρκετά

* Δεν αναφέρεται η θέση εύρεσης, αλλά πιθανότατα βρέθηκε στο Λεγκίνιτσκο.

φθαρμένο, διακρίνονται ίχνη μαύρου γανώματος.

Για χρονολόγηση και τυπολογία της πυξίδας Δρούγου, Τουράτσογλου 1980, 140 κ.ε. Για μετάλλια Λιλιμπάκη-Ακαμάτη 1994, αριθ. 25, 46, 51, 52, 220, 266, 267, 269, 271, 319, 321, 324, 325, 327, όπου συχνή είναι η απεικόνιση Έρωτα και Ψυχής, σ. 175, αρ. 267, αλλά το θέμα της γυναίκας με Έρωτα είναι συχνό στην ειδωλοπλαστική, σ. 150-1, αριθ. 136, πιν. 19 και κυρίως Τσάκαλου-Τζαναβάρη 2002, ομάδα Δ, πιν. 59-60, και Δρούγου, Τουράτσογλου 1980, Π1492-1494.

6. (Δ 637) Τμήμα πήλινου ειδωλίου.

Ύψος(σωξ.): 0,042μ. Πλάτος: 0,062μ. Πάχος: 0,021μ. Αποδίδεται φτερωτή μορφή, μάλλον Έρωτας. Σώζεται η περιοχή του θώρακα με το λαϊμό. Ένδυμα πορπώνεται στον δεξί του ώμο και η παρυφή του ενδύματος διασχίζει λοξά τον γυμνό κορμό. Διακρίνονται ελάχιστα ίχνη μαύρου γανώματος.

Για ελληνιστικά ειδώλια Έρωτα, Τσάκαλου-Τζαναβάρη 2002, ομάδα Β, πιν. 84, όπου η μορφή φέρει χλαμύδα που καλύπτει λοξά τον αριστερό της ώμο και πτυχώνεται στο χέρι, όπως διακρίνεται και στο ειδώλιο του Μελενικισίου.

7. (Δ 638) Τμήμα πήλινου ειδωλίου Αφροδίτης.

Ύψος (σωξ.): 0,151 μ. Πλάτος: 0,08 μ. Πάχος: 0,017- 0,04 μ. Σώζεται το επάνω μέρος. Αποδίδεται σε πολύ φθαρμένο ανάγλυφο, όρθια και γυμνή. Ιμάτιο καλύπτει την πλάτη. Η μορφή ανασηκώνει την άκρη του με το δεξί της χέρι, όπου στρέφεται ελαφρώς η κεφαλή. Στην πίσω όψη κυκλική οπή όπτησης διαμέτρου 1,5 εκ.

Ο τύπος του ειδωλίου είναι πολύ διαδεδομένος κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους και αποτελεί συχνό ταφικό κτέρισμα, Μάλαμα, Νταράκης 2008, 416-7, όπου και σχετική βιβλιογραφία.

8. (Δ 636) Πήλινο υφαντικό βάρος.

Ύψος: 0,035 μ.

Είναι αρτόσχημη (φακόσχημη), αρκετά διογκωμένη στο κέντρο. Επάνω από την διαμπερή οπή φέρει κατακόρυφη αυλάκωση. Από πηλό γκριζοκάστανο με πολλές προσμιείξεις.

Για τα είδη των υφαντικών βαρών: Ευστρατίου, Καλλιντζή 1996, 902, 915, εικ. 24.

Θέση «Μπακαρτζίκια»

9. (Δ 1514) Χρυσός σφηκωτήρας.

Διάμετρος: 0,018 μ.

Από λεπτό σύρμα που σχηματίζει τρεις σπείρες. Προέρχεται πιθανότατα από την κόμη του νεκρού ή της νεκρής.

Ανδρόνικος 1969, 115, 129, 142, 259, Πίν. 123. ΑΖΠ κ, Πίν. 76. ΑΙΧ β, Πίν. 99. ΥΙ ε, Χρυσοστόμου 2007, 220, 222, 229, 264, Πίν. ΙΙΙ 14.2 αν και το στέλεχος είναι εδώ συνεστραμμένο.

10. (Δ 1512) Χάλκινος σωληνίσκος.

Ύψος (σωζ.): 0,08 μ. Διάμετρος: 0,02 μ. Πλάτος (ελάχ.): 0,004 μ.

Σπασμένος στο ένα άκρο. Διασώζονται δεκαπέντε σπείρες διαμέτρου δύο εκατοστών. Ο Μ. Ανδρόνικος (1969, 224-227) ερμηνεύει τα σπειροειδή ελάσματα της Βεργίνας ως κοσμήματα της κεφαλής στηριζόμενος στη θέση εύρεσής τους. Είναι αδιευκρίνιστο αν περιείχαν πλοκάμους της κόμης ή κοσμούσαν το κάλυμμα της κεφαλής. Λόγω της μεγάλης διαμέτρου του παρόντος σωληνίσκου, θεωρούμε ότι διακοσμούσε πλόκαμο της κόμης. Χρυσοστόμου 2007, 221.

11. (Δ 1513) Χάλκινο πολύσπειρο ψέλιο.

Μήκος : 0,05 μ. Διάμετρος: 0,05 μ. Πλάτος (ελάχ.): 0,005 μ.

Από λεπτό ταινιωτό στέλεχος που σχηματίζει πέντε σπείρες.

Τα ψέλια του είδους είναι γνωστά από περιοχές της Κεντρικής Ευρώπης ήδη από την πρώιμη εποχή χαλκού (Ανδρόνικος 1969, 241, εικ. 82).

Mitrevski 1991, Πίν. Χ.4, Χρυσοστόμου 2007, 236, 271, Πίν. ΙΙΙ 21.3.

12. (Δ 1518) Χάλκινο πολύσπειρο ψέλιο.

Διάμετρος: 0,05 μ. Πλάτος στελέχους : 0,005 μ.

Σπασμένο σε δύο τμήματα και ελλιπές στο ένα άκρο. Από στενό ταινιωτό έλασμα. Τα πολύσπειρα ταινιωτά ψέλια είναι ιδιαίτερα αγαπητά στο χώρο της Μακεδονίας και απαντούν

αρκετές φορές με διακόσμηση ψαροκόκκαλου στις δύο ή τρεις ακραίες σπείρες.

Mitrevski 1991, Πίν. VI.5, VII.3, VIII.13.Δ 1515

13. (Δ 1523) Χάλκινο πολύσπειρο ψέλιο.

Διάμετρος: 0,045 μ. Πλάτος ελάσματος: 0,005 μ. Σώζεται σε δύο τμήματα. Από λεπτό ταινιωτό στέλεχος σχηματίζονται δυόμισι σπείρες. Όπως και το 12 (Δ 1518).

Ανδρόνικος 1969, 10, 115, Πίν. 76. ΑΙΧ λ, Mitrevski 1991, Πίν. II.7

14. (Δ 1524) Χάλκινο ψέλιο με επικαθήμενα άκρα. Διάμετρος: 0,065 μ. Πλάτος ελάσματος: 0,01 μ.

Από πλατύ ταινιωτό έλασμα. Το ένα άκρο είναι αποκρουσμένο. Το άλλο γίνεται πλατύτερο πριν καταλήξει σε στρογγυλεμένη γωνία. Διακοσμείται με μικρό κυκλικό έξαγμα.

Ανδρόνικος 1969, 139, Πίν. 117 ΑΕΙ.

15. (Δ 1519) Χάλκινο ψέλιο με επικαθήμενα άκρα.

Διάμετρος: 0,085 μ. Πλάτος στελέχους: 0,011 μ. Από χοντρό στέλεχος επιπεδόκυρτης διατομής που γίνεται ελαφρά στενότερο στα άκρα, τα οποία είναι απλά κομμένα.

Β. Μισαηλίδου-Δεσποτίδου 2011, 109, 243, όπου αναφέρονται οι περιοχές εύρεσης του τύπου. Χρυσοστόμου 2007, 226, 234, 268,

Πίν. III 18.1, 270, Πίν. III 20.2, 279, Πίν. III Γ.3 Από τους Αραπογιάννη - Μαζοκοπάκη (1982, 82, εικ.5) και Kilian (1975, 172) προτείνεται η χρονολόγηση στην Ύστερη Γεωμετρική.

16. (Δ 1515) Χάλκινη οκτώσχημη πόρπη.

Μήκος: 0,097 μ. Διάμετρος σπείρας: 0,038 μ. Διάμετρος στελέχους: 0,002 μ. Σώζεται ακέραιη. Από λεπτό στέλεχος ρομβοειδούς διατομής που σχηματίζει δύο σφικτά τυλιγμένες επτάσπειρες έλικες, οι οποίες συνδέονται με ενδιάμεση οκτώσχημη συστροφή. Τα δύο ακραία τμήματα στο κέντρο της κάθε έλικας σχηματίζουν στο πίσω μέρος τη βελόνη και την υποδοχή της.

Οκτώσχημες πόρπες του τύπου αυτού Kilian 1975, 142-150, Πίν. 57 & 58. Πρβλ και Ανδρόνικος 1969, 227-230, Χρυσοστόμου 2007, 222, 226-227, 263, Πίν. III 13.2.

17. (Δ 1516) Τμήμα οκτώσχημης πόρπης.

Διάμετρος σπείρας: 0,05 μ. Διάμετρος στελέχους: 0,004 μ.

Από στέλεχος ρομβοειδούς διατομής. Σώζεται η μία από τις δύο έλικες η οποία σχηματίζει έξι δακτυλίους.

Πρβλ αριθ. 16, Kilian, ό.π. και Ανδρόνικος ό.π.

Χρυσοστόμου 2007, 222, 226-227, 263, Πίν. III 13.2, 273, Πίν. III 23.2.

18. (Δ 1517) Τμήμα σπείρας μεγάλης οκτώσχημης πόρπης.

Διάμετρος σπείρας: 0,085 μ. Διάμετρος στελέχους : 0,006 μ.

Από στέλεχος επιπεδόκυρτης διατομής. Σώζονται τρεις δακτύλιοι. Η μεγάλη διάρκεια της παρουσίας τους στο χώρο της Μακεδονίας δυσχεραίνει τη χρονολόγησή τους αν και το μέγεθος θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ένδειξη χρονολογικής κατάταξης.

Ανδρόνικος 1969, 137, 229-230, Πίν.114 ΑΔΙ β', Χρυσοστόμου 2007, 239 - 240, 274, Πίν. III 24.2.

19. (Δ 1525) Τμήμα χάλκινης τοξόσχημης πόρπης.

Διάμετρος (σωξ.): 0,055 μ. Διάμετρος στελέχους (μέγιστη): 0,023 μ.

Από τοξωτό στέλεχος κυκλικής διατομής. Το κέντρο του τόξου διογκώνεται σχηματίζοντας σφαίρα η οποία πλαισιώνεται από δισκάρια αριστερά και δεξιά, ενώ το πάχος του στελέχους μειώνεται ελαφρά προς τα άκρα. Το ένα άκρο του τόξου θα μετατρεπόταν, με τη μεσολάβηση μιας συστροφής, σε βελόνη και το άλλο στην υποδοχή της.

Πόρπες του ίδιου τύπου έχουν βρεθεί στο νεκροταφείο του 7ου π.Χ.

αιώνα στον Άγιο Χριστόφορο Σερρών, Βάλλα 2005, 117, εικ.1. Επίσης είναι εμφανής η ομοιότητα με τις πόρπες θεσσαλικού τύπου, όπου όμως τα δισκάρια δεν εφάπτονται της σφαίρας. (Bouzek 1974, 130-131, fig. 42:7, Kilian 1975, Taf. 15, 444). Επίσης με την ομάδα ΠΟΡ-Γ της Β. Μισαηλίδου (2011, 100-101) που συναντάται σχετικά σπάνια στα νεκροταφεία της Αγίας Παρασκευής και της Νέας Φιλαδέλφειας. Η D. Gergova (1987, 32-33) χρονολογεί τις πόρπες αυτού του τύπου στον 8ο με 7^ο αι. π.Χ.

20. (Δ 1520) Χάλκινη αμφικωνική ψήφος.

Μήκος: 0,048 μ. Διάμετρος: 0,023 μ.

Λείπει μικρό τμήμα με μορφή οπής από το τοίχωμα. Μακρόστενο αμφικωνικό σώμα το οποίο απολήγει σε δισκόμορφα χείλη. Τα τοιχώματα του σώματος είναι κοίλα. Μάλλον

πρόκειται για εξάρτημα περιδέριου ή άλλου κοσμήματος.

Παρόμοιες οι ψήφοι 118, 120, 121, 122, 129, 131, 133 & 139 προερχόμενες και από ανδρικές ταφές, κυρίως όμως από γυναικείες, του νεκροταφείου της Αγίας Παρασκευής. Τοποθετούνται χρονολογικά από το τρίτο τέταρτο του 6^{ου} αι. έως το πρώτο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. Μισαηλίδου-Δεσποτίδου 2011, 64-66, 177-180.

21. (Δ 1521) Χάλκινο πτηνόμορφο περιάπτο.

Ύψος: 0,043 μ. Πλάτος: 0,06 μ.

Σχεδόν ακέραιο -λείπει μόνο μικρό τμήμα του λοφίου. Το σώμα είναι σχεδόν αγκυρόσχημο και σχηματίζει κρικό ανάρτησης στο επάνω μέρος. Στο ένα άκρο σχηματοποιημένη πτηνόμορφη κεφαλή με λοφίο, ενώ το άλλο άκρο καταλήγει σε ανοιχτή 'ουρά'.

Κοινός τύπος περιάπτου στην περιοχή της Μακεδονίας. Λόγω του λοφίου και της πλούσιας ουράς, ο Bouzek (1974, 17, fig.2:8, 19) τα παραλληλίζει με παγώνια.

22. (Δ 1529) Χάλκινο πτηνόμορφο περιάπτο.

Ύψος: 0,067 μ. Πλάτος: 0,08 μ. Πάχος: 0,002 μ.

Λείπει το ένα άκρο, της κεφαλής.

Αποκρουσμένο το κάτω μέρος, των ποδιών.

Ίδιος τύπος με το προηγούμενο, Kilian-Dirlmeier 1979, Taf. 41, 748-9

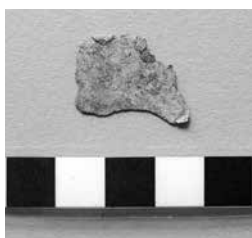
23. (Δ 1531) Τμήμα χάλκινου πτηνόμορφου περιάπτου.

Σωζ. Ύψος: 0,04 μ. Πλάτος: 0,023 μ.

Σώζεται το κεφάλι με λοφίο και τμήμα του λαμιού. Το κεφάλι και ο λαμός σχηματίζονται από στέλεχος κυκλικής τομής, ελαφρώς πεπλατυσμένο, ενώ το λοφίο από λεπτό έλασμα διακοσμείται με δέσημη πα-

ράλληλων κατακόρυφων εγχαραξέων.

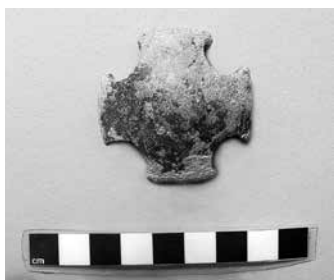
Ίδιος τύπος με τα προηγούμενα, Kilian-Dirlmeier 1979, Taf. 39, 728-9

24. (Δ 1526β) Θραύσμα χάλκινου ελάσματος.

Μήκος (μέγιστο): 0,025 μ.

Αδιάγνωστο. Λόγω του πάχους και του τρόπου επεξεργασίας του, μπορούμε να υποθέσουμε ότι προέρχεται από πτηνόμορφο περιάπτο όπως τα προηγούμενα.

25. (Δ 1527) Χάλκινο σταυρόσχημο κόσμημα.

Ύψος & Πλάτος: 0,046 μ. Πάχος (μέγιστο): 0,015 μ.

Από χοντρό έλασμα που διογκώνεται στο κέντρο και μειώνεται προς τις άκρες. Το κέντρο καλύπτει ελαφρά εξέχων δίσκος. Οι κεραιές του σταυρού είναι ισοϋψείς και διευρύνονται προς τα άκρα. Αυτά ορίζονται από

ζεύγη εγχάρακτων παράλληλων γραμμών. Στα καμπτόμενα άκρα του ενός ζεύγους κεραιών υπάρχουν διαμπερείς οπές.

Με βάση τη διεύρυνση των άκρων των κεραιών και το μικρό δίσκο στο κέντρο βλ. Kilian 1975, Taf. 96.10. Mitrevski 1991, Πίν. I.3.

26. (Δ 1528) Εξάρτημα χάλκινου περιάπτου.

Μήκος (σωζ.): 0,037 μ. Ύψος: 0,025 μ. Πλάτος: 0,018 μ.

Σπασμένο το ένα άκρο. Πρόκειται για πώμα αγγείου - περιάπτου. Τα άκρα διαμορφώνονται ως σχηματοποιημένες πτηνόμορφες κεφαλές.

Κοινός τύπος περιάπτου στην περιοχή της Μακεδονίας, βλ. Kilian-Dirlmeier 1979, Taf. 83-

85, Mitrevski 1991, Πίν. IX.6. Για πυξιδόσχημα περιάπτα γενικά Bouzek 1974, 24-37.

27. (Δ 1530) Τμήμα χάλκινου δακτυλιόσχημου περιάπτου.

Ύψος (σωζ.): 0,051 μ.

Σώζεται η επιμήκης απόληξη και μέρος του κυκλικού τμήματος. Η απόληξη με την οπή ανάρτησης φέρει πέντε οριζόντιες εγχαράξεις. Ανάλογο με το αριθ. ε. δακτυλιόσχημο περιάπτο από τα κτερίσματα του τάφου VII του τύμβου ΑΖ. (Ανδρόνικος 1969, Παρ. Πίν. Κ,

143). Στην Αγροσυνιά Γιαννιτσών βρέθηκε ζώνη εποχής Σιδήρου αποτελούμενη από όμοια περιάπτα που ήταν μάλλον προσαρτημένα σε κάποιο δερμάτινο ή από άλλο οργανικό υλικό ιμάντα. Χρυσοστόμου 1997, 407-417, Χρυσοστόμου 2007, 223, Πίν. ΠΙΒ:3 278.

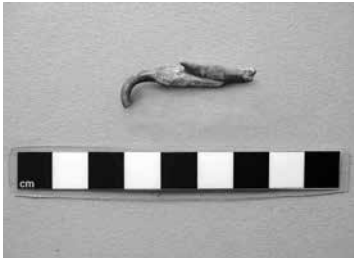

28. (Δ 1526α) Χάλκινη απόληξη με κεφαλή ζώου

Μήκος (σωζ.): 0,037 μ.

Σώζεται αποσπασματικά. Πρόκειται για κεφαλή ζώου, πιθανότατα λύκου, σε στέλεχος κυκλικής διατομής που συστρέφεται προς τα κάτω. Δεν μπορεί να προσδιοριστεί η χρήση και η μορφή στο σύνολό της καθώς το κυκλικό στέλεχος βρέθηκε κομμένο αμέσως μετά τη συστροφή.

Μπορεί να παραλληλιστεί με την πτηνόμορφη απόληξη της λαβής ανοικτού χάλκινου αγγείου από το ιερό της Ενοδίας στις Φερές με αριθ. ευρ. Μουσείου Βόλου Μ 1839. Kilian 1975, 212, Πίν. 90. 4,5.

29. (Δ 1522) Σιδερένιο στέλεχος τετράγωνης διατομής.

Μήκος: 0,102 μ. Πλάτος-πάχος: 0,007 μ.

Αρκετά διαβρωμένο ηλόμορφο αντικείμενο με επίκυρτη ράχη και μικρά ισοϋπή εξάρματα αριστερά και δεξιά. Ίσως πρόκειται για εργαλείο, σφήνα ή λουστό.

Όμοια αντικείμενα: Kilian 1975, Πίν. 93,14, 16-17.

Θέση «Γκραντίσι»

30. (Δ632γ)

Χάλκινο νόμισμα Αντιγόνου Γονατά (277-239 π.Χ.).

Εμ: κεφαλή Αθηνάς προς τα δεξιά με κράνος.

Οπ: Πάνας που στήνει τρόπαιο. Εκατέρωθεν: Β και Α. Ανάμεσα στα πόδια του μονόγραμμα με Α. Στο πεδίο αριστερά Ε.

SNG Cop, pl. 31, n.1205, 1206, 1207-1209

31. (Δ 633) Λίθινος πέλεκυς.

Μήκος: 0,058 μ. Πλάτος: 0,043 μ. Πάχος: 0,022 μ.

Από φαιόχρωμο λίθο. Αρκετές μικρές αποκρούσεις στην επιφάνειά του και στο άνω άκρο. Κόψη ελαφρώς καμπυλωμένη, ίδιου περίπου πλάτους με το σώμα του εργαλείου. Πλαϊνές επιφάνειες επίπεδες.

Βαϊοπούλου 2012, 24, σχ. 7, ΑΕ134, 21-2, σχ. 8, ΑΕ111

32 (Δ 1624) Χειροποίητο μόνωτο αγγείο (πρόχους)

Ύψος: 0,095 μ. Διάμετρος χείλους: 0,095 μ.

Σχεδόν ακέραια σωζόμενο. Λείπει τμήμα του χείλους. Έχει σώμα σφαιρικό ανοικτό που καταλήγει σε σχετικά λεπτό εξωστρεφές χείλος, ελαφρώς λοξότιμτο, ενώ η βάση του είναι επίπεδη αδιαμόρφωτη.

Η λαβή είναι κάθετη, σχεδόν ταινιωτή, ελαφρώς υπερυψωμένη, ξεκινά από το μέσο του σώματος και καταλήγει στο χείλος. Τοιχώματα χοντρά, επιφάνεια αδρή. Ακόσμητο. Πηλός τεφρός καστανός.

Πρβλ. πρόχους από το στρώμα 13 του Καστανά (αρχές ΠΕΣ), Hochstetter 1984, Taf. 266,1, και πρόχους της ΠΕΣ από το Περιβολάκι, Heurtley 1939, 237, 489.

33. (X.A)

Θραύσμα από το επίπεδο και πλατύ χείλος χειροποίητου αγγείου με εγγάρακτη διακόσμηση. Πρώμη Εποχή Σιδήρου.

Hochstetter 1984, Taf. 260, Heurtley 1939, 232, Fig.105

Θέση «Σπήλαιο»

34. (Δ632β)

Δεκαεξανούμιο Ιουστινιανού (527-565 μ.Χ).

Εμ.: προτομή αυτοκράτορα σε προφίλ προς τα δεξιά, επιγραφή δυσανάγνωστη.

Οπ.: Διακρίνεται στο κέντρο IS και δεξιά Ρ. Σταυρός επάνω.

Συλλογή Καντά, 33, 3.64

Θέση «Πισέικα»

35. (Χ.Α.) Πόδι τριποδικού αγγείου.

Τέλος Μέσης-Αρχές Ύστερης Νεολιθικής, Σιταγροί I-II

Sitagroi, Fig.10.3,21-23

36. (Χ.Α.) Λαβές αγγείων, οι δύο με αποφύσεις.

Τέλος Μέσης-Αρχές Ύστερης Νεολιθικής, Σιταγροί I

Sitagroi, Fig.11.6, 7, 9, 11

37. (Χ.Α.) Θραύσματα πήλινων χειροποίητων αγγείων «λυχνιών», με εγχάρακτη διακόσμηση.

Ύστερη Νεολιθική, Σιταγροί II, Προμαχών - Topolnica II

Sitagroi, Fig.11.10, 1-6, Vaisov 2007, 97,

fig.11, Κουκούλη-Χρυσανθάκη κ.ά. 2014, 190-1, εικ.16.

38. (X.A.) Θραύσματα πήλινων χειροποίητων αγγείων με γραπτή διακόσμηση σκούρου καστανού χρώματος σε κοκκινωπή επιφάνεια, τύπου Ακροποτάμου. Τα δύο στη μεσαία σειρά προέρχονται από το σώμα και δημιουργούν έντονη τροπιδώση.

Ύστερη Νεολιθική, Σιταγροί II, Προμαχών-Topolnica II-III

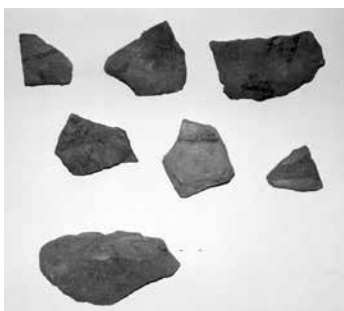
Sitagroi, Fig.11.14, 6, 11, Vaisov 2007, 103, fig.16, Koukouli-Chrysanthaki et.al. 2007, fig.36, Koukoulī-Chrysanthakī κ.ά. 2014, 198-9, εικ. 51, 54-55

39. (X.A.) Θραύσμα από το σώμα πήλινου χειροποίητου αγγείου που φέρει γραπτή διακόσμηση λεπτών γραμμών κόκκινου χρώματος σε κοκκινωπή επιφάνεια.

Ύστερη Νεολιθική, Σιταγροί II

Sitagroi, 159, Fig.11.12, 4, 9, Fig.11.13, 7, Fig.11.14

40. (X.A.) Θραύσματα χειροποίητων αγγείων με διακόσμηση μαύρου χρώματος σε κοκκινωπή επιφάνεια.

Ύστερη Νεολιθική, Σιταγροί III, Προμαχών-Topolnica IV

Sitagroi, Fig.12.8-10, Vaisov 2007, 99, fig. 12

41. (X.A.) Θραύσμα από το χείλος ανοιχτού αγγείου με τροπιδώση κάτω από κατακόρυφο χείλος και μικρή απόφυση. Φέρει διακόσμηση γραφίτη και στις δύο επιφάνειες.

Ύστερη Νεολιθική, Σιταγροί III, Προμαχών-Topolnica IV

Sitagroi, Fig.12.2, 2-3, 6 (το τελευταίο φέρει το ίδιο διακοσμητικό μοτίβο στην εξωτερική επιφάνεια), Vaisov 2007, 104, fig.18, Koukouli-Chrysanthaki et.al. 2007, fig. 33

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- AAA Αρχαιολογικά Ανάλεκτα Αθηνών
ΑΔ Αρχαιολογικό Δελτίο
ΑΕΜΘ Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και Θράκη
ΑΜ Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung
ΒCH Bulletin de Correspondance Hellénique

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρόνικος 1969: Ανδρόνικος Μ., *Βεργίνα Ι. Το νεκροταφείο των τύμβων*, Αθήνα.
- Αραπογιάννη-Μαζοκοπάκη 1982: Αραπογιάννη-Μαζοκοπάκη Ξ., «Γεωμετρικός τάφος Πολυδρόσου Παρνασσίδος», *ΑΑΑ* XV, 76-85.
- Βαϊοπούλου 2012: Βαϊοπούλου Μ., Μαγούλα Θεοφάνη: «Ένας προϊστορικός οικισμός στη δυτική θεσσαλική πεδιάδα», *ΑΔ* 58-64, 2003-2009, Α΄, Μελέτες, Αθήνα, 1-30.
- Βάλλα 1995: Βάλλα Μ., *ΑΔ* 50, Χρονικά Β2.
- Βάλλα 1996: Βάλλα Μ., *ΑΔ* 51, Χρονικά Β2.
- Βάλλα 2000: Βάλλα Μ., *ΑΔ* 55, Χρονικά Β2.
- Βάλλα 2001-2004: Βάλλα Μ., *ΑΔ* 56-59, Χρονικά Β3β.
- Βάλλα 2005: Βάλλα Μ., «Νεότερα ευρήματα από το νεκροταφείο του Αγίου Χριστοφόρου Σερρών», *ΑΕΜΘ* 19, 109-118.
- Blouet 1986: Blouet B., Development of the settlement pattern, στο: C. Renfrew, M. Gimbutas, A. Elster, (eds.) *Excavations at Sitagroi: a prehistoric village in Northeastern Greece*. Monumenta Archaeologica 13, Los Angeles, Institute of Archaeology, University of California, 133-143.
- Bouzek 1974: Bouzek J., *Graeco-macedonian bronzes*, Universita Karlova, Praha.
- Βουτυράς 2011: Βουτυράς Ε., ανάγλυφο αριθ. 48, στο: Γ. Δεσπίνης, Θ. Στεφανίδου-Τιβεριού, Εμμ. Βουτυράς (εκδ.), *Κατάλογος γλυπτών του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης*, τ. 1, Εκδόσεις Μ.Ι.Ε.Τ., 65-66.
- Dunand 1973: Dunand F., *Le culte d' Isis dans le bassin oriental de la Méditerranée*, II.
- Δρούγου, Τουράτσογλου 1980: Δρούγου Σ., Τουράτσογλου Ι., *Ελληνιστικοί λαξευτοί τάφοι Βεορίας*, Αθήνα.
- Ευστρατίου, Καλλιντζή 2000: Ευστρατίου Ν., Καλλιντζή Ν., «Αρχαιολογικές έρευνες στη Μάκρη Έβρου», *ΑΕΜΘ* 10β, 881-916.
- Fotiadis 1985: Fotiadis M., *Economy, ecology and settlement among subsistence farmers in the Serres basin, Northeastern Greece, 5000-1000 B.C.*, Ph.D. Indiana University.
- Gergova 1987: Gergova D., *Früh-und Ältereisenzeitlichen Fibeln in Bulgarien*, Prähistorische Bronzefunde XIV, 7, München.
- Hatzopoulos 2008: Hatzopoulos M., Retour à la vallée du Strymon, in: *Μελετήματα* 58, Thrakika Zetemata I, Athenes, 13-54.
- Heurtley 1939: Heurtley W., *Prehistoric Macedonia*, Cambridge.
- Hochstetter 1984: Hochstetter A., *Kastanas, Die Handgemachte Keramik, Ausgrabungen in einem Siedlungshugel der Bronze-und Eisenzeit Makedoniens, 1975-1977*, Berlin.

- Ιωακείμиду υπό έκδοση: Ιωακείμиду Χ., Ταφικά ανάγλυφα με πορτρέτα των αυτοκρατορικών χρόνων από την περιοχή του Μελενικιτσίου Σερρών, στο: *Πρακτικά του Διεθνούς Αρχαιολογικού Συνεδρίου «Γλυπτική και κοινωνία στη Ρωμαϊκή Ελλάδα: Καλλιτεχνικά προϊόντα, κοινωνικές προβολές»*, Ρέθυμνο, 26-28 Σεπτεμβρίου 2014.
- Καφταντζής 1967: Καφταντζής Γ., *Ιστορία της πόλεως Σερρών και της περιφέρειάς της*, Α', Αθήνα.
- Kilian 1975: Kilian K., *Fibeln in Thessalien von der mykenischen bis zur archaischen Zeit*, Prähistorische Bronzefunde XIV, 2, München.
- Kilian-Dirlmeier 1979: Kilian-Dirlmeier I., *Anhänger in Griechenland von der mykenischen bis zur spätgeometrischen Zeit: (griechisches Festland, Ionische Inseln, dazu Albanien und Jugoslawisch Mazedonien)*, Prähistorische Bronzefunde XI, 2, München.
- Κουκούλη-Χρυσανθάκη 1976: Κουκούλη-Χρυσανθάκη Χ., ΑΔ 31, Χρονικά Β2.
- Κουκούλη-Χρυσανθάκη 1977: Κουκούλη-Χρυσανθάκη Χ., ΑΔ 32, Χρονικά Β2.
- Κουκούλη-Χρυσανθάκη 2000: Κουκούλη-Χρυσανθάκη Χ., «Αρχαία Βέργη», *Μύθος, Μνήμη Ιουλίας Βοκοτοπούλου*, Θεσσαλονίκη, 351-375.
- Κουκούλη-Χρυσανθάκη 2001: Κουκούλη-Χρυσανθάκη Χ., «Σίρις-Σίρα-Σέρραι», *Σεραϊκά Ανάλεκτα* 3, 2001, 15-48.
- Koukouli-Chrysanthaki et.al. 2007: Koukouli-Chrysanthaki C., Todorova H., Aslanis I., Valla M., «Promachon-Topolnica. A Greek-Bulgarian archaeological project», in: H. Todorova, M. Stefanovich, G. Ivanov (eds.), *The Struma/Strymon River Valley in Prehistory*, In the Steps of James Harvey Gaul, vol.2, Proceedings of the International Symposium Strymon Praehistoricus, Kjustendil-Blagoevgrad (Bulgaria) and Serres-Amphipolis (Greece), 27/09-01/10/2004, Sofia, 359-372.
- Κουκούλη-Χρυσανθάκη κ.ά. 2014: Κουκούλη-Χρυσανθάκη Χ., Todorova H., Ασλάνης Ι., Vaisov I., Βάλλα Μ., «Ο νεολιθικός οικισμός «Προμαχών-Topolnica». Δήμος Σιντικής, Ο χώρος και η ιστορία του, Σιδηρόκαστρο.
- Lagogianni-Georgakarakos 1998: Lagogianni-Georgakarakos M., *Die Grabdenkmäler mit Porträts aus Makedonien*, Corpus Signorum Imperii Romani III.1, Athen.
- Λιλιμπάκη-Ακαμάτη 1994: Λιλιμπάκη-Ακαμάτη Μ., *Λαξευτοί θαλαμωτοί τάφοι της Πέλλας*, Αθήνα.
- Μάλαμα, Νταράκης 2008: Μάλαμα Π., Νταράκης Κ., *Νεκροταφείο ρωμαϊκών χρόνων στα Νέα Κερδύλλια Σερρών*, Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Μακεδονικών και Θρακικών Σπουδών, αρ. 7, Θεσσαλονίκη.
- Μισαηλίδου-Δεσποτίδου 2011: Μισαηλίδου - Δεσποτίδου Β., *Χάλκινα κοσμήματα αρχαϊκών χρόνων από τη Μακεδονία. Έρευνα στα χάλκινα κοσμήματα των νεκροταφείων της Αγίας Παρασκευής και της Νέας Φιλαδέλφειας*, Δημοσιεύματα του Αρχαιολογικού Ινστιτούτου Μακεδονικών και Θρακικών Σπουδών 10, Θεσσαλονίκη.
- Mitrevski 1991: Mitrevski D., *Dedeli Early Iron Age Necropolis in the lower Vardar Basin*, Skopje.
- Papazoglou 1988: Papazoglou F., *Les villes de Macédoine à l'époque romaine*, BCH Suppl. XVI, Athenes-Paris.

- Picard 2000: Picard O., «VII. Les monnaies. Le monnayage de Thasos aux époques grecque et romaine», in: Y. Granjean, Fr. Salviat (éd.), *Guide de Thasos. Sites et Monuments* 3, Athènes.
- Ρωμοπούλου, Τουράτσογλου 2002: Ρωμοπούλου Κ., Τουράτσογλου Γ., *Μίεζα, Νεκροταφείο υστεροαρχαϊκών- πρώιμων ελληνιστικών χρόνων*, Αθήνα.
- Σαμαρτζίδου-Ορκοπούλου 2011: Σαμαρτζίδου-Ορκοπούλου Σ., «Στοιχεία από τη λατρείων αιγυπτιακών θεοτήτων στην Αμφίπολη», στο *Νάματα: Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Δημήτριο Παντερμαλή*, 57-72.
- Samothrace: Lehmann K., Williams-Lehmann P. (eds), *Samothrace, excavations conducted by the Institute of fine Arts of New York University*, vol. 11, Dusenbery E., *The Nekropoleis II, catalogues of objects by categories*, Princeton University Press, 1998.
- Σαμσάρης 1974: Σαμσάρης Δ., «Το οδικό δίκτυο της Ανατολικής Μακεδονίας», *Μακεδονικά* 14, 123-137.
- Σαμσάρης 1976: Σαμσάρης Δ., *Ιστορική γεωγραφία της Ανατολικής Μακεδονίας κατά την αρχαιότητα*, Θεσσαλονίκη.
- Σβέρκος 2001: Σβέρκος Η., «Ενεπίγραφο επιτύμβιο ανάγλυφο από την περιοχή των Σερρών», *Τεκμήρια* 6, Θεσσαλονίκη, 48-53.
- Sitagroi: Elster E., Tripods, plastic vessels and stands: a fragmentary collection of social ceramics, Keighley J. M., The pottery of phases I and II, Evans R., Pottery of phase III, στο: C. Renfrew, M. Gimbutas, E.S. Elster (eds) *Excavations at Sitagroi, A prehistoric village in Northeast Greece*, Los Angeles 1986, 303-428
- SNG Cop.: Sylloge Nummorum Graecorum, *The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum*, vol.II, Thrace and Macedonia.
- Συλλογή Καντά: Γαλάνη-Κρίκου Μ., Τουράτσογλου Ι., Τσούρη Η., *Συλλογή Ηλία Καντά. Βυζαντινά Νομίσματα*. Νομισματικό Μουσείο, Αθήνα 2000.
- The Athenian Agora: Perlzweig J., «Lamps of the Roman Period», *The Athenian Agora*, vol.VII, 1961.
- Τόλια-Χριστάκου 2008: Τόλια-Χριστάκου Μ., «Ανασκαφικές και επιφανειακές έρευνες στον Νομό Σερρών κατά τη διάνοιξη του κάθετου άξονα της Εγνατίας οδού», *ΑΕΜΘ* 22, 491-498.
- Τσάκαλου-Τζαναβάρη 2002: Τσάκαλου-Τζαναβάρη Κ., *Πήλινα ειδώλια από τη Βέροια, Ταφικά σύνολα της ελληνιστικής εποχής*, Αθήνα.
- Vaisov 2007: Vaisov I., Promachon-Topolnica. «A typology of painted decorations and its use as a chronological marker», in: H. Todorova, M. Stefanovich, G. Ivanov (eds.), *The Struma/Strymon River Valley in Prehistory*, In the Steps of James Harvey Gaul, vol.2, Proceedings of the International Symposium Strymon Praehistoricus, Kjustendil-Blagoevgrad (Bulgaria) and Serres-Amphipolis (Greece), 27/09-01/10/2004, Sofia, 359-372.
- Χρυσοστόμου 1997: Χρυσοστόμου Α., «Ζώνη Εποχής του Σιδήρου από την Αγροσυκιά Γιαννιτών», *Μνήμη Μανόλη Ανδρόνικου*, Παράρτημα Μακεδονικών αρ. 6, 407-417.
- Χρυσοστόμου 2007: Χρυσοστόμου Α., «Αγροσυκιά: Ο οικισμός και τα νεκροταφεία της εποχής του Σιδήρου» στο Π. Χρυσοστόμου, Ι. Ασλάνης, Α. Χρυσοστόμου, *Αγροσυκιά: Ένας οικισμός των Προϊστορικών και Ιστορικών Χρόνων*, ΙΕΡΑ Παρ. Βέροιας ΕΙΕ.

- Weinrich 1912: Weinrich O., «Θεοί επήκοοι», *AM* 37, 1912, 1-68 (επανατ. στο *Ausgewählte Schriften I* 1969, 131-195).
Witt 1970: Witt R., «The Egyptian Cults in Ancient Macedonia», *Αρχαία Μακεδονία I*, 324-333.

MAGDALINI VALLA- MARIA STAMPOULOGLOU

CONTINUAL INHABITATION IN MELENIKITSI SERRON. FROM PREHISTORY TO LATE ANTIQUITY

Abstract

Melenikitsi is a village of the Herakleia province situated at approximately 12 km. northwest of the city of Serres. The number of incidental findings from the region is outstanding and indicates continuing inhabitation from prehistoric years to nowadays.

The archaeological sites are located mainly north, northeast and east of the modern village. A large number of funerary reliefs of Roman times comes from the site called «Leginitsko» (about 2 km east-northeast of the village). Surface finds like pottery, tiles and votive reliefs originate from this site. Their dispersion covers an area of about 200 square km and substantiates the inhabitation of the site from the Archaic to the Imperial years. South of «Leginitsko», at a site called «Bakartziika», Macedonian bronzes from the Iron Age cemetery came to light. Site «Gradisti» is situated east of «Leginitsko» and «Bakartziika». Its finds range from the Early Iron Age to the Hellenistic years. A small settlement (a Justinian copper coin was found here) is located at the site «Spilaio», 3 km northeast of the modern village. Surface pottery of the Late Neolithic (Sitagroi phase II & III) has been collected from a trapezium shaped mound named «Piseika» which is situated at about one km north of the village.

Funerary reliefs come from other sites as well - «Trohali», «Slanitsa», «Kamis Dere», «Koutri» and «Agia Marina» - and one may suggest, based on their limited number, the existence of smaller scale settlements coeval to «Leginitsko».

These data, combined with finds that came into light during excavations for major construction works like Via Egnatia, form the idea of a region densely settled during time. Located on the road that leads from «Siris» to «Herakleia Sintiki», it could be as significant as «Skotoussa», an important city of the Odomantiki region.